

За мить щастя

Гончар Олесь Терентійович

У тропічному місті Рангуні, де молоді смаглочолі солдати стоять з автоматами на постах у своїй джунгльній зеленавій одежі, в місті золотих пагод – храмів, що підносяться в небо стогами жовтогарячого жнив'яного блиску, в місті, де рано ніч настає і в присмерках палацу, мовби вихопленого з казок Шехерезади, майне раптом обличчя з прекрасним профілем камеї, а на сцені, відданий східним розкошам пластики, співають руки танцівниць, тчуть пісню кохання під звуки дивного інструмента (назва якого так і зосталась тобі невідома!), — в той жагучий, по – тропічному паркий рангунський вечір з фантастикою музики, краси і мрій піднебесних згадалася чомусь Ця давня історія, історія інших широт...

Літо було, перше повоєнне літо, виноградники зеленіли, і перші снопи виблискували в полях.

Сліпучий день, коли світяться стерні, а шляхом, що стелиться з нашого табору до найближчого містечка, артилерійські трудові наші коні тюпають. Тільки не гармату тягнуть за собою, не в артилерію впряжені, а в звичайну бочку-водовозку. Високо на ній в пілотці набакиреній, в медалях на всі груди сидить Діденко Сашко, артилерист. Про демобілізацію думає хлопець, не інакше. Бо всі ми в ці дні тільки тим і живемо, що скоро додому, а там кожного з нас жде любов. Того своя, того своя, а кого просто невідома, туманна. Насвистує, наспівує бравий водовоз, недбало пустивши через чоло пасмо пшеничного чуба. Дунайське небо шовками – блаватами переливається, літо горить, пашіє, хмелить хлопця.

Яке роздолля навкруги! Під час війни, коли випадало опинитися в горах скелястих уночі, у хвищу, в завірюху, не раз кортіло йому крикнути, гукнути, гогокнути так, щоб луна покотилася по всіх Карпатах. Але тоді не можна було. Тоді люди жили нишком, потайки, покрадьки. Передній край галасу не любить. Зате зараз Діденко, виїхавши за межі табору, має волю гогокати на всю душу:

— Го – го – го – го – о – о!

— Співаєш? — сміючись питає зустрічний водовоз із сусіднього полку.

— А що — погано?

— Ні, не погано. Так і вовк у степу співає.

— Давай удвох!

— Давай!

І вже у дві горлянки:

— Го – го – го – го! Го – го – о – о!

Лунає, розкочується навкруги, аж поки вони й роз'їдуться, а найдальші женці, випроставшись, весело поглядають на шлях.

Ніхто не відгукується на Діденкове гогокання.

А хміль сонця нуртує душу, і в голову лізе всяке таке, що чув про любові фронтові, про знайомства в медсанбаті, а то й з місцевими грішницями, — таланить же іншим! А йому — що йому випадало? Гармату тільки й знав у житті, з нею пройшов півсвіту, перемісив багнуки! Понад хмарами з нею був, плацдарми тримав, — за гарматним боєм ніколи й на дівчат було озирнутись. І ось тепер в'їжджає в палаюче літо на своїй водовозці, спраглий, самотній.

Стерня, свіже литво полукіпків, снопи і снопи — все виблискує золотом, все бризкає жнив'яним сонцем.

А один полукіпок ще не вивершений, ще без корони, і щось — як живе полум'я! — яскраво майнуло й зникло за тією золотою спорудою. І ось уже видно руки загорілі, що до — вершують свою снопасту працю, ставлять шапкою на полукіпок останнього снопа, — і він так весело, задерикувато вгору стирчить!

А жниця вийшла із-за полукіпка і, ще й звідси поправляючи снопа, позиркує на шлях до солдата завабливим оком, так принаймні йому здається. Кофтина палахкотить на ній. Червона як жар. Волосся темніє, вільно спадаючи на плечі. Ноги загорілі блищать. Ось уже глек у неї в руці, і жниця, відкинувшись, нахильці з того глека п'є; і навіть п'ючи, вона, здається, одним оком весело зорить на шлях. Опустивши глек, вона сміливо всміхається до шляху, ніби під'юджує, припрошує тим усміхом табірною водовоза: «Іди, напою й тебе...»

І ще дві чи три молоді жниці з'являються біля її полукіпка і давай жартувати, давай піддражнювати солдата. Регочуть, на мигах щось показують, спокушають натяками...

Але тих він мов і не бачить, поглядом впився в оту одну, що стоїть поміж ними, хоча й не бере участі в їхніх безсоромних вихилясах, в ту, що своєю усмішкою покликкала його перша.

Насмішниці шаленіють, аж вищать, мелькають пеленами, — що ж ти, мовляв, за герой, що боїшся й позалицятися?

— Тпру!

Кидає віжки, зістрибує, і вже тріщить цупка стерня під чобітьми, жниці шугають хто куди навтьоки, розлітаються зі сміхом, з лукавим переляком, тільки вона одна зостається стояти — незворушно стоїть під своїм тугим золотим снопом.

І хоч це ж вона перша посилала усмішку йому на шлях, і солдат біг сюди теж настроєний на веселощі, на пустощі, але зараз сміху не було на її устах, не було жарту в її погляді. Щось інше було. Щось інше світилося з глибини аж присмучених, карим сонцем наллятих очей... Ах, ці очі, що в них затаєна безодня жаги й ніжності, ця кофтина червона, блаженська, що вже аж розлазиться на смаглому тілі, ці зрошені жнив'яним потом, напіввідкриті, напівоголені перса... Ніщо не боялось його, все ніби ждало цієї миті, цієї зустрічі з ним, ніби навіть довгожданим.

Вказала на глечик між снопами, — напийся, мовляв. Діденко подякував, але до глечика не торкнувся.

— Звати як тебе? Марічка? Юлічка?

Віями на мить затулилась від нього:

— Лорі. Ла - ри - са.

Золоту соломинку знічев'я крутила в руках. Діденко обережно взяв у неї ту соломинку, — віддала, не опираючись, лише спаленіла щоками, зашарілася густо. Відчуваючи, як дух йому перехоплює ніжністю, взяв руку її, маленьку, тверду, у свою — велику, грубу. Вона не висмикнула й руки, не відпручувалась, а широко відкритими очима, їх наллятою яснотою мовби дякувала, що він з нею такий ласкавий.

— Лариса... Лариса...— стиха повторював він.

А вона дивилась на нього так спрагло, ніби все життя ждала саме його.

У чорній хвилі волосся, що розсипалось по плечах, помітив срібну ниточку, і це вразило: що так рано її посріблило? Яке горе, які смутки? І сповнився ще гарячішим почуттям до неї, бажанням оберегти, прихистити її.

Були сказані якісь слова, — він сказав їх по-своєму, вона по-своєму, — і хоч це було як мова птахів, і говорилося не для того, щоб зрозуміти, однак й це щасливе лепетання ще більше зближувало їх.

Десь косу лунко клепає косар, і перепел профуркотів у повітрі, ніби важкий осколок, а біля неї сонцем пахли снопи, і вона йому теж пахла сонцем і снопами. Руку її все життя не хотілось би випускати зі своєї, безодня очей заваблювала, густовишневі губи були так довірливо близько.

Солдат припав до них.

Вона ніби тільки й ждала цього пориву, шпарко охопила хлопця руками і, відхилена на снопи, віддарювала його жаркими поцілунками спраглості, вдячності й відваги. Це таки було живе полум'я, що опалило його, обняло, засліпило. Снопи розлазились, розтікались під ними, як золота вода, п'янили обох, вона лежала горілиць — жарка, незнайома! — і очі її були повні щасливого п'яного сонця.

Ще не випустив він її з обіймів, як раптом вона шарпнулась, нажахано скрикнула щось йому в засторогу, і солдат, озирнувшись, уgliedів, як смерть до них наближається у вигляді незнайомого, чорного, в жилетці, з блискучим серпом у руці. Догадався: чоловік! Бо тільки чоловік міг наближатись з почуттям такої несамовитої правоти. Біг просто на Діденка, важко дихаючи, з чорним обличчям, з божевільною каламуттю в очах...

«Смерть!» — промайнуло Діденкові. Ще промайнуло в одну мить те, що сам бачив недавно: боєць лежить на винограднику затоптаний, поглумлений, з перерізаним горлом... Почуваючи за собою зіщулену жіночу постать, артилерист ривком вихопив з кобури свій важкий трофейний пістолет...

Пролунав постріл.

Того ж дня Діденко вже сидів на гауптвахті.

Гауптвахта на узліссі стоїть.

У минулому ліс цей був власністю якогось графа, а тепер його нібито відкупило за скількись тисяч пенго наше командування, щоб улаштувати в цьому лісі табори. Тут ми живемо. В глибині лісу — вже наша солдатська цивілізація: послані пісочком алеї — лінійки, грибки, червоні кутки, цілі квартали чепурних офіцерських та солдатських землянок. І ясна річ, що для землянки гауптвахти (чи «губвахти», чи просто «губи») тут не місце: її винесено осторонь, геть аж на узлісся. Споруджена нашвидкуруч, вона, однак, міцно сидить у землі, ледь стирчить

гребенем, присадкувата, темна, лобата, нагадуючи суворість давніх своїх пращурів — один із тих сторожових куренів, що їх колись ставили запорожці де-небудь на Базав-луку або на Вовчих Водах. Двері важкі, з дубових неструганих обаполів. Засув на дверях і плomba, наче тут склад з вибухівкою. І ніякого віконечка, лише вузька над дверима щілина — прорізь, на амбразуру схожа, щоб миска з пісною кашею раз у день крізь ту амбразуру пролізла.

Той перший, що прийшов допитувати Діденка, був певен, що причина всьому — вино. Винних льохів у містечку багато, зараз господарі саме допивають торішнє, звільняють тару під молоде. Трапляється, що й бійці десь пересидять у льоху, в прохолоді, найпекучішу спеку.

— Краще не крути, Діденко: в підвалах перед тим побував? — І скалками примружених очиць дрібнозубий допитувач проймає Діденка, вважаючи, видно, що бачить його наскрізь. — Відомо, що вони навмисне споюють наших... Кажі: хміль винуватий?

— Хміль, та не той, що ви думаєте, — відказував солдат.

— А який? Який? Ну?

— Не нукайте, бо не поїдете, — спокійно відповідав Діденко і не бажав більше нічого для його протоколів розповідати. Хоч як той цікався, а цей сидів насупившись, а часом навіть починав мугикати пісеньку про Лизавету з кінофільму.

Перед землянкою гауптвахти плац, тобто витирлувана бура толока, де відбуваються військові наші учби, стоять спортивні пристрої, різні там «кобили» та «козли», через які солдат мусить стрибати; ще далі за толокою, скільки зглянеш, тропічно зеленіють виноградники — то вже не наша зона.

Доки ми муштруємось на плацу, доки, впріваючи під нещадним сонцем, вицибуємо, мов гусаки, сюди-туди, в'язень з гауптвахти невідривно стежить за нами. Скільки не тривають заняття, все виглядає з прорізи над дверима білий Діденків чуб. Іноді навіть чуємо його підбадьорливі вигуки:

— Давай, давай, гвардійці!

Чи варто й говорити, що симпатії солдатські цілком на боці ув'язненого. Сашко, це ж наш Сашко, наш славний безстрашний друг артилерист попав на «губу»! Має від нас він передачі, має цигарки і ковток із баклагі, бо що з того, що він під замком, а ти вартуєш його, — хіба ж так просто забути пережити, адже ж разом було скуштовано і чужих рік, і карпатських туманів, і плацдармів палаючих, де трималися до останнього, розстрілюючи фашистські танки в лоб... Якби воля хлопцям, вони б, напевне, й дня не тримали Сашка Діденка в цьому арештантському курені. Бо чи таке воно й страшне, що він накоїв, — один постріл, а перед тим мільйони, мільярди пострілів було зроблено по людині! Не крав, не грабував, з табору самовільно не відлучався, а що тому ревнивцеві, якого десь чорти під руку піднесли... то не в зуби ж було йому дивитись!

Ларисою звати її — це єдине, що знали ми, Діденкові друзі, про його любов. А він, хоч теж тільки один-однісінький раз бачив Ларису, міг розповідати про неї до ранку. Яка то насолода була, стовпившись коло землянки, припавши до амбразури, слухати й слухати крізь ту амбразуру його спрагли, закохані розповіді про неї, про свою Ларисочку. Нам аж дух перехоплювало, коли йшлося про оті снопи золоті, полум'я кофтини, палаючі вуста... А очі! її очі ясновологі, карим сонцем наляті... Тільки чому в них були ще й смуток, згорьованість? І вже спільно витворювалось легенду її життя: за нелюба віддано. Бо ж, напевне, безприданниця, вроду тільки й мала, ось і дісталася дукачеві, жмикрутові старому, що світ їй, молодій,

зав'язав... Буйними барвами солдатська уява малювала, як безрадісно жилося за нелюбом молодій жінці і як потім збурунилась їй душа, коли побачила оцього білявого артилериста, що шляхом на водовозці проїжджав... Побачила й з першого погляду: він! Той, що його мені доля послала!

— Оце женщина! Ось за кого варто в огонь і в воду! — так говорилось про неї коло гауптвахти. Спалахнула, мов полум'я, зневажила всі умовності, безоглядно віддала солдатів свою любов. Він переможець, а вона хіба ж не рівня йому? Хіба не здобула перемогу над своїм рабством сімейним, над плітками, забобонами, хіба не довела, збунтувавшись, що свобода й любов для неї понад усе?!

— Не кожному таке випадає,— казали Діденкові друзі. — Це тобі нагорода за все!

— Орден вічного щастя,— жартував котрийсь, а Сашко усміхався.

Чули раніше хлопці, що любов змінює людину, що в коханні душа людська розквітає, а тут це диво звершувалось на їхніх очах. Був, як усі, їхній друг і ось враз із звичайного став незвичайним, став щедрим, багатим, багатшим за царів, королів! І це був їхній Сашко Діденко! Наче напоєний чарами, тільки й жив він тепер своїми золотими видіннями, отими снопами, її красою, тільки й ждав, коли вийде з гауптвахти та знов гайне до своєї циганочки (так він свою малярочку називав)...

— Головне, щоб водовозку мені знов повернули, — казав він до вартових. — Одразу ж на галопі до неї! Сідай, моя мила! Сядемо поруч на водовозці і гайда через усе місто: дивіться — це наше весілля, це вже ми з нею муж і жона.

Вартових тривожила його безоглядність.

— Закон цього не дозволяє, — стиха заперечували йому.

— Який закон? — дивувався артилерист, наче з місяця звалився.

— Не сміємо брати шлюб з іноземками... Такий закон.

— Проти любові закон? Не може бути такого закону! Який дурень вигадав? Побачите, я свого доб'юсь...

Зауважимо, до речі, що Сашко Діденко виявився в цьому провидцем: відмінено було цей закон. Але сталося це далеко пізніше.

Поки що ж, неголений, без ременя, походжає у своєму курені невгамовний Ларисин коханець, а розводящий на зміну одним вартовим приводить інших, щодалі суворіших. Декотрі, особливо з свіжого поповнення, стоять на варті строго статутно, з в'язнем не братаються, сказано їм, що вартують важливого злочинця, — яке тут може бути панібратство? Грудка каші, кухоль води — оце тобі належить, і не більше. І їм аж дивно чути, що він після цього ще й мугикає, ніщо його не страшить, сподівається, видно, що скоро випустять з гауптвахти...

Діденко й справді жив у ці дні незвичайно: оті снопи золоті, вони і вночі, у темряві землянки, йому сяяли, — не підозрював хлопець, які хмари збираються над ним.

Той трагічний випадок, що скінчився смертю старого ревнивця в лікарні, незабаром набув широкого розголосу в країні» про нього зчинила страшений галас преса на Заході. Бачите5 мовляв, який розбій чинять окупаційні війська, серед білого дня на жнивовищі вбивають чесних

католиків, гвалтують їхніх дружин. До командування, яке й не заперечувало, що вчинок сам по собі непростий, ішли депутації, вимагали винуватцеві найтяжчої кари.

Усе складалося не на користь Діденкові... Країна ішла назустріч своїм першим післявоєнним виборам, боротьба партій загострювалась, і всюди на розбурханих передвиборних мітингах вчинок солдата знову був притчею во язицех, про нього галасували до хрипоті. Даремно на одному з таких мітингів на містечковім майдані, де різні партії схрестили свої мечі, сама Лариса гукала у вічі лідерам: «Лицеміри ви, брехуни! Це мій гріх, а не його!» її не слухали, а розлючені родичі та родички чоловікові ледве коси на ній не обірвали. І обірвали б, якби не заступився старий священник, душпастир їхній, якому вона перед тим сповідалась.

— *Omnia vincit amor!* * — гукнув він до розлютованого натовпу, і хоч його й не зрозуміли, але це подіяло, як заклітая, врятувавши Ларису від самосуду.

В такій атмосфері, гарячій, щодень роздмухуваній, коли в дію непередбачено вступили нові сили, коли життя Діденкове вже, як соломину, закрутило бурями інших пристрастей,— справу його розглядав військовий трибунал.

За те, що він вчинив, Діденка було засуджено до найвищої міри покарання — розстрілу.

Тепер тільки одна людина в державі могла помилувати його.

Справа пішла до Москви.

Доки ждали відповіді, Діденка тримали все в тій же землянці на узліссі.

Здається, й зараз засуджений ще не до кінця збагнув, що його жде. Вся ця історія з убивством, судом і вироком стосувалася ніби не його, все сприймалось як тяжке, моторошне непорозуміння, що має ось-ось розвіятись.

І хоч тепер безтурботного мугикання його більше не чули, проте й духом гвардієць не падав, тримався з спокійною гідністю, тільки, видно, сон втратив, бо з самого рання, коли ще й заняття на плацу не було, він уже — як штик: стоїть і невідривно дивиться крізь свою бійницю на плац, на виноградники.

Що ж, був хміль, а тепер — похмілля.

Одного ранку, коли тільки зазоріло на сході, а хаші виноградників ще темніли у сивих росах, вибрела з тих виноградних джунглів... вона. З'явилась, мовби силою його уяви викликана, але не уявна — справдішня виринула з туману, з росяної виноградної гушавини. Не пломеніла тільки на ній кофтина, як тоді, була темно вбрана, боса, зарошена, і волосся на голові кучмилося недбало. Опинившись на безлюднім плацу, озирнулася і, наче знала давно вже, куди їй треба, попрямувала швидкою скрадливою ходою мавки просто до бліндажа гауптвахти.

Вартовий, новачок із числа поповненців, днями лише присланий у полки, був не з тих, щоб підпустити незнайомку до об'єкта.

— Стій!

Розпатлана, задичавлена, вона зіщулилась і ще більше прискорила ходу.

— Стій! Стрілятиму!

Клацнув затвором, і бровенята його так нахмурились, що не можна було не зупинитись. Певне, хлопчина-вартовий догадався, хто вона, став проганяти і, хоч як жінка благала, заламувала руки, він таки відігнав її геть назад, за табірну зону. Проте й там нещасній жінці, мабуть, чути було, як гатить у двері її в'язень, як аж здригається землянка від його несамовитої грюкотняви, від зливи проклять, що вилітають з амбразури.

Цілий день відганяли її вартові, але що відженуть в одному місці, вона виринає в іншому, шастає, никає, мов прибудда, мов незнищимий дух цих розбуялих і ніби вічнозелених виноградників.

Надвечір варту посилили, проте саме тепер, коли в наряді випало бути артилеристам, найщирішим друзям Діденковим, вони, взявши перед розводящим гріх на душу, дозволили закоханим побачення.

Мов з хреста знята — така була вона, коли під поглядами вартових наближалася до гауптвахти. Для них Лариса не видалася красунею, просто змучена, перестраждана жінка з темним проваллям очей, що горять, як у хворої, а ось йому, Діденкові, була вона зовсім інакша, бо, припавши до амбразури, бідолаха аж заплакав — заплакав од щастя бачити її.

Лариса простягла йому крізь амбразуру свої руки, темні, буденні руки, що, видно, бачили всяку роботу, і він, вхопивши разом обидві, нестямно став обцілювати їх. Вартові з делікатності повідвертались, але все одно чули то голос її, що лебедів щось ніжне, то голос його, повен жаги і пристрасті, аж не вірилось, що це ті ж самі уста, які щойно лайку вивергали, тяжкі прокляття шпурляли всьому світові, тепер гарячим шепотом тануть, захиляються ласкавістю солов'їною:

— Зірньо моя! Циганочко! Ясонько! Оченя моє каре, щастячко рідне моє!..

Де й бралися в нього, грубого артилериста, ці слова-пестощі, ці ласкаві співи душі, співи до неї, єдиної, що й справді мовби зробила його щасливим, піднесла своєю любов'ю на якісь досі не знані верхогір'я... Що знав він досі, що бачив, чим жив? Вирви, та бруд, та сморід війни, снаряди тільки й умів фугувати, смерть одну тільки й бачив, а вона, ця любов несподівана, з'явилась, мов з неба, і сонячним духом снопів — подихом самого життя — тебе обдала, сп'янила навіки...

Вартові через якийсь час стали нагадувати Ларисі, що вже годі, пора, мовляв, але вона й не чула, аж навшпиньки пнула, тягнучись усім тілом до амбразури, втопивши в ній своє худе, обвите кудлами лице... Що вона бачила там? Сині краплини очей, та крутий солдатський лоб, тепер уже пострижений, та широкі вилиці посірілі — це й усе, що могла там побачити, а надивитися все не могла, бо, може, це й було саме оте її найдорожче — один тільки раз відпущене їй на землі.

Запустивши руки у віконце, долонями гладила Діденкові його посіріле в сутінках обличчя, велике, міцне, одне з тих облич, що їх переводять у граніт. Трепетно голубила обома долонями щоки йому, аж нестерпно було дивитися вартовим на ці розчуленості, дивитись, як, зблизившись лице в лице, уже плачуть вони обоє — і він, і вона.

Наче передчували те, що вже насувалось.

Вночі було одержано відповідь: вирок залишається в силі. Підлягає негайному виконанню — на очах військ і цивільних.

Тепер врятувати Діденка могло тільки чудо.

Дощило, і передосінні хмари облягали небо, коли батальйони похмуро шикувалися — не на плацу, а на іншому глухому узліссі, над яром, щоб разом з цивільними, родичами загиблого, взяти участь у цьому останньому ритуалі. Представники місцевої влади теж прибули сюди — всі у чорному, мовби на знак жалоби.

В старих арміях (чи десь ще й тепер) перед стратою до засудженого заходить піп або пастор на останню розмову. Тут цього не було, і тягар такої місії ліг на комбата Шадуру, колишнього Діденкового командира. Старий артилерист, що відміряв, як і Діденко, півсвіту разом із своїми гарматами, де на стволах уже й зірки не вміщались, зайшов до землянки понурий, з опущеними вусами. Не знаючи, як вести себе, покашляв і, втягнувши голову в кістляво підняті плечі, присів скраю на холодному земляному лежку. Не знав комбат, з чого почати, як відпускати гріхи цьому клятому Діденкові, якого він навіть любив, адже добрий, надійний був з нього солдат. А тепер ось так обернулось — згорбившись, стоїть його артилерист без ремня, в безмедальній, непідперезаній гімнастерці — гімнастерці смертника. Невже це прощальна розмова? Комбатові якось і самому не вірилось у реальну доконечність і неминучість того суворого присуду. Але ж доручено. Врешті-решт мусив щось казати... Що їм, смертникам, кажуть у такий час?

Понурився Шадура-комбат. Вийняв кисет з тютюном, взяв собі пучку й Діденкові подав, і вони мовчки закурили, як наче десь на вогневій між двома боями.

— Ну от, Діденко. Воювали ми з тобою не один день, воювали на совість, ніхто не дорікне. Я пам'ятаю, як отам під дотами... І під Верблюжою... І під Бартом, під Естергемом — усе пам'ятаю. Геройський був солдат. Там куля минула, а тут... Що ж це виходить? На смерть за Батьківщину йшов, а тепер сам заплямував її? — Він глянув на Діденка, ждучи заперечень, але той мовчки горбився під накатом землянки, тріщав цигаркою.— Що ж ти мовчиш?

— А що казати!

— Тисячу разів життям ризикував ти за неї в боях, тисячу разів міг за неї головою накласти. То хіба ж тепер злякаєшся? Якщо справді заплямував і кров'ю тільки й можна ту пляму змити — хіба не змиєш?

І знову ждав Діденкової відповіді. Засуджений мовчав, понурившись.

— Ця жінка... Хто хоч вона? Чи то у вас аж так серйозно? Діденко спрагло, раз за разом зтягуючись, дотяг цигарку до вогню.

— Я люблю її.

Комбат зітхнув, кашлянув, і знову вони помовчали.

— Треба ж було їй підвернутись тобі, — з досадою сказав комбат.

— А я не шкодую.

— Тепер уже однаково — шкодуй не шкодуй... Шадура глянув на годинник.

— Ви ж мене знаєте, товаришу комбат, — Діденко раптом розхвилювався.— Вітчизну, те, що є найсвятіше в людині... Хіба ж я хотів зганьбити?! Та коли вже так виходить... Коли виходить, що тільки смертю й можна ту пляму змити... То що ж, я готовий.

За півгодини по цьому засуджений стояв перед військами над яром, і темні хмари пливли над

ним. Дочитувалися в суворій тиші останні слова, коли зненацька пронизливий, як постріл, жіночий скрик вихопився десь над виноградниками й розпанахав тишу до хмар.

Що після цього додати до цієї історії? Як чудо сталося? Як здригнулись серця від її зойку — зойку безоглядної туги й любові, і як опустилися дула гвинтівок, і всміхнулись полегшено ті, що прийшли сюди бути свідками страти? І як він, помилуваний, ступив від своєї смертної ями назустріч товаришам, друзям, командирам, назустріч їй, своїй безмірно коханій, що, розкинувши руки для обіймів, сяюча, бігла-летіла в щасливих сльозах до нього? І як цілу ніч після цього разом веселились війська, й виноградне містечко, й найщасливіші в світі — він і вона?

Та тільки чуда не сталось. Скрик був, і хвилиenne замішання, і жіноча в лахмітті постать справді була вихопилась з виноградників, майнула перед ошелешеними військами — та тільки на мить. Порухений лад скоро було відновлено.

Хмари над яром пливли, як і пливли. Сталося все, що мусило статись.

* Любoв перемагає все! (Лат.)

1964, Рангун — Київ

Постійна адреса: http://ukrlit.org/honchar_oles_terentiiovych/za_myt_schastia